

НАТАЛІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА ФІЛІПСЬКА,

кандидат юридичних наук,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
кафедра конституційного і міжнародного права;

 <https://orcid.org/0000-0002-9558-9422>,
e-mail: totuchana@yahoo.com

РОЛЬ НЕДЕРЖАВНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ У ЗАХИСТІ ПРАВ ОСІБ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Досліджено питання діяльності в умовах війни в Україні громадських організацій у сфері захисту прав людей з обмеженими можливостями. Констатовано погіршення ситуації з дотриманням прав цієї категорії осіб через воєнні дії, грубе порушення ворогом норм міжнародного гуманітарного права і, як наслідок, прав вразливих категорій населення. У цьому контексті визначено значне підвищення ролі й ефективності діяльності інститутів громадянського суспільства, зокрема недержавних громадських об'єднань. Проведене опитування з метою визначення думки та суб'єктивної оцінки отриманих соціальних послуг дозволило констатувати зниження продуктивності роботи державних органів соціального захисту населення порівняно з недержавними громадськими об'єднаннями. Зроблено висновок щодо необхідності посилення співпраці між цими надавачами соціальних послуг. Рекомендовано розширити участь у процесі прийняття управлінських рішень представників таких громадських організацій.

Ключові слова: права людини, особа з обмеженими можливостями, громадська організація, державні органи соціального захисту населення, ментальна інвалідність, міжнародні стандарти у сфері прав осіб з інвалідністю, Конвенція про права осіб з інвалідністю, збройний конфлікт, соціальні послуги.

Оригінальна стаття

ВСТУП. Стан дотримання прав людини в умовах збройних конфліктів є показником багатьох глобальних процесів, серед яких дієздатність національної системи захисту прав людини як у цілому, так і з фокусом на окремі категорії осіб, які цього захисту особливо потребують, наприклад осіб з обмеженими можливостями. Низка доволі потужних інструментів сформована та функціонує саме задля цієї мети: міжнародні організації, державні органи, недержавні об'єднання як елементи громадянського суспільства. Вони створюються, щоб захищати та забезпечувати максимально можливу реалізацію прав і свобод людини та громадянина.

Розв'язана 24 лютого 2024 р. сусідньою ядерною державою повномасштабна збройна агресія проти України стала своєрідним «тестувальником» ефективності діяльності, зокрема національної системи державних органів, їх спроможності захистити та забезпечити права людини та громадянина у державі в екстремальних умовах воєнного часу.

Консолідація суспільства, яку ми спостерігаємо в державі, що потерпає від загарбницької війни, є показником високого рівня свідомості та самоідентифікації суспільства як розвиненого і демократичного. Оперативна реакція громадянського суспільства на ви-

клики, зокрема пов'язані зі зниженням ефективності роботи певних державних інституцій, дозволила уникнути або зменшити негативні наслідки цього. Створення нових та значне підвищення активності існуючих недержавних громадських об'єднань в Україні з 24 лютого 2022 р. є яскравим прикладом «включення» інститутів громадянського суспільства у спільну діяльність заради перемоги над державою-окупантом.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Метою дослідження є визначення ролі та місця громадських об'єднань у процесі реалізації та захисту прав осіб з обмеженими можливостями, зокрема осіб, які мають ментальну інвалідність (стійкі психоінтелектуальні вади), у воєнний період, а також формулювання рекомендацій щодо покращення стану дотримання прав і свобод цієї категорії осіб.

Для досягнення поставленої мети було виконано такі завдання: проведено аналіз міжнародного та національного законодавства; окреслено основні проблеми осіб з обмеженими можливостями, які загострилися під час війни; проаналізовано наукові позиції вітчизняних та іноземних учених щодо діяльності недержавних громадських об'єднань (далі – НГО), а також щодо деяких питань дотримання прав цієї категорії осіб; проведено опитування

з метою визначення ефективності роботи державних органів соціального захисту та НГО, проаналізовано його результати; зроблено висновки та надано рекомендації щодо вдосконалення соціальної політики держави та стану реалізації прав і свобод осіб з обмеженими можливостями, зокрема з ментальними порушеннями.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ. Засадою функціонування сучасної демократичної правової держави є належна реалізація й ефективний захист прав людини. Питання функціонування та ролі такої важливої складової громадянського суспільства, як недержавні громадські об'єднання, викликають інтерес фахівців з різних сфер науки вже багато років. Хоча особливої актуальності та важливості ці питання набули саме в умовах боротьби України за незалежність, територіальну цілісність і державність взагалі.

Фахівці різних галузей науки досліджували різні питання, пов'язані з діяльністю недержавних громадських організацій та об'єднань та їх впливом на суспільство і державу. Так, серед українських дослідників можна відмітити таких, як: О. Шуміло, Н. Кравчук, які вивчали роль НГО у становленні правозахисного руху; М. Бунник, Г. Дзяна, І. Дробот, М. Токар, П. Петровський, які аналізували діяльність громадських організацій національних меншин в Україні; О. Наливайко, І. Грицай, які вивчали адміністративно-правові аспекти діяльності НГО в Україні; Ю. Горемікіна, яка розглядала роль громадських об'єднань у реалізації соціальної функції держави; А. Галай, який досліджував недержавні організації юридичного спрямування; М. Алмаші, який досліджував діяльність недержавних громадських об'єднань у сфері захисту прав людини; О. Кравченко, який розглядав діяльність саме громадських організацій у сфері надання послуг особам з інвалідністю. Питання ролі міжнародних організацій у дотриманні прав людини в Україні взагалі досліджував А. В. Войціховський, фокусуючись на ролі міжнародних міжурядових організацій. Отже, часто діяльність саме цього інституту громадянського суспільства стає предметом дослідження науковців.

Водночас сфера діяльності недержавних громадських організацій, пов'язана із забезпеченням прав і свобод людей з обмеженими можливостями¹, на наш погляд, потребує до-

даткової уваги та дослідження, зважаючи на обставини, що виникли в умовах повномасштабної війни, розв'язаної російською федерацією проти України. Ця негативна подія висвітила нові виклики щодо забезпечення прав, свобод та інтересів вразливих категорій осіб, зокрема людей з інвалідністю. Твердження щодо значного зростання ролі НГО зумовлено суттєвим посиленням ролі інститутів громадянського суспільства під час війни, їх впливу на життя суспільства, на державну політику взагалі та можливість реалізації своїх прав окремими категоріями громадян, які потребують особливої уваги і турботи навіть у мирний час.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Наше дослідження було виконано з використанням низки загальнонаукових та спеціальних методів, що дозволило провести глибокий аналіз проблеми, сформулювати висновки та рекомендації. Перш за все, було використано *емпіричний метод* наукового пізнання. Його застосування обумовлене можливістю безпосереднього динамічного спостереження певних процесів і подій, що відбуваються у сфері діяльності як державних органів соціального захисту населення, так і недержавних громадських об'єднань. Вивчення проблематики з використанням цього методу дозволило виявити питання, які порушуються та розглядаються у дослідженні та мають цілком реальний і фактичний, а не теоретичний та уявний характер. Раціональна складова під час використання емпіричного методу мала підпорядковане значення.

Соціологічний метод застосовувався для отримання інформації від респондентів шляхом проведення соціологічного дослідження думки осіб, які мають ментальну інвалідність, або їх представників. Він полягав у створенні опитувальника (із використанням сервісу Google-форма), який за допомогою представників громадських організацій України був розповсюджений серед зазначених осіб. Узагальнення та аналіз результатів були проведені з використанням методів *порівняння* (чисельні порівняння інформації, що стосувалася діяльності громадських об'єднань та органів соціального захисту населення до та під час повномасштабної війни в Україні), *синтезу та аналізу* як процесів дослідження окремих складових та їх поєднань. Ці методи також застосовувалися для дослідження норм міжнародного

¹ Ми використовуємо саме термін «особи з обмеженими можливостями», тому що він охоплює більш широке коло осіб, які мають стійкі

порушення здоров'я, ніж термін «особи з інвалідністю», що охоплює осіб, які мають підтверджений медичним висновком статус

і національного законодавства та їх застосування (або незастосування, тобто недотримання) в певній ситуації.

Для висновків щодо отриманих результатів опитування використано метод *індукції* з викладенням власних умовиводів. Цей же метод використано для узагальнення власних емпіричних даних.

При опрацюванні наукових досліджень іноземних науковців, які досліджували проблеми осіб з обмеженими можливостями, зокрема через ментальні вади, використовувався метод *моделювання*. Описані ними ситуації та випадки, а також зроблені на підставі їх аналізу висновки екстраполювалися на ситуацію в Україні.

Метод *аналогії* використовувався під час дослідження подібних ситуацій ученими. Це, наприклад, дослідження діяльності громадських правозахисних організацій із захисту прав людини і проведення аналогій з діяльністю громадських організацій у сфері захисту прав осіб з обмеженими можливостями; дослідження ризиків і тенденцій безпритульності серед осіб із ментальними вадами американськими дослідниками та проведення аналогій та висловлення *гіпотез* щодо можливих українських реалій.

Формулювання висновків і рекомендацій було виконано за допомогою методу *абстрагування* та *гіпотетичного* методу. Абстрагування дозволило уявно відвернути увагу від несуттєвих властивостей тих чи інших суспільних або державних явищ, що нас цікавлять, задля створення гіпотетичної картини можливої кращої реальності.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ДИСКУСІЯ. Серед категорій громадян, які є вразливими, на наш погляд, найбільш потребують уваги суспільства та держави особи з обмеженими можливостями, які тією чи іншою мірою залежні від сторонньої допомоги. Хотілося б наголосити на особливому ставленні світової спільноти саме до цієї категорії осіб, які мають стійкі порушення фізичного, ментального здоров'я або комплексні порушення. Саме цю категорію населення ми взяли у фокус дослідження, тому що, на наш погляд, вона є найбільш вразливою у ситуації війни. Наше дослідження присвячене тій підкатегорії осіб з обмеженими можливостями, які мають ментальні (психоінтелектуальні) або комплексні (поєднання фізичних та ментальних вад) порушення здоров'я.

Як стверджують британські науковці у статті «Intellectual Disability and War – Issues for Consideration», інтелектуальна (ментальна)

недостатність визначається (ВООЗ: МКБ-10) як стан значно нижчого рівня когнітивного функціонування в поєднанні з обмеженням в адаптивній поведінці (Grove, Grove, Myerscough, 2008, р. 86). Така модель дефіциту неминуче змушує нас розглядати людей з ID¹ як жертв.

Розглядаючи ситуацію з дотриманням і забезпеченням основних прав зазначеної категорії осіб в умовах воєнного стану, збільшення (порівняно із 2014 р.) тимчасово окупованих російськими загарбниками територій, варто звернутися до норм міжнародного законодавства. Спираючись на положення міжнародного гуманітарного права, слід насамперед звернутися до норм Конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 р. (Женевської конвенції)². Конвенція визначає міжнародно-правовий статус цивільного населення, яке може опинитися під тимчасовою владою держави-окупанта, і передбачає, що військово-політичне керівництво держав повинно неухильно дотримуватися положень цього міжнародного договору. Не оминає увагою документ і осіб з інвалідністю, визначаючи їх особливий захист з боку сторін конфлікту (статті 16, 17, 18, 21).

Один із найпотужніших міжнародних документів у сфері захисту прав цієї категорії осіб – Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю 2006 р. – вимагає від держав-учасниць забезпечити інклюзію таких людей при виконанні своїх зобов'язань, передбачених міжнародним гуманітарним правом та міжнародним правом. Цей міжнародний договір ратифікований обома сторонами конфлікту (рф та Україною), тому є всі підстави вимагати від них виконання всіх можливих заходів для забезпечення захисту і безпеки таких осіб. Насамперед йдеться про ризики, викликані збройною агресією російської федерації.

Преамбула і ст. 11 зазначеної вище Конвенції визначають дії держав-учасниць щодо цієї категорії осіб під час збройних конфліктів. Беручи до уваги, що стан миру та безпеки, заснований на повній повазі до цілей і принципів, викладених у Статуті ООН, та дотриманні договорів у сфері прав людини, є обов'язковою умовою для повного захисту людей з

¹ ID – Intellectual disability, інтелектуальна (ментальна) інвалідність (*авт.*).

² Конвенція про захист цивільного населення під час війни : від 12.08.1949 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154 (дата звернення: 07.11.2022).

інвалідністю, зокрема під час збройних конфліктів та іноземної окупації (Преамбула Конвенції). Цю ж тезу підтверджує і ст. 11 документа, де йдеться, що держави-учасниці вживають відповідно до своїх зобов'язань міжнародного права, враховуючи міжнародне гуманітарне право та міжнародне право прав людини, всі необхідні заходи для забезпечення захисту і безпеки осіб з інвалідністю в ситуаціях ризику, враховуючи збройні конфлікти, надзвичайні ситуації та стихійні лиха¹.

Цинічне ігнорування російською федерацією не лише зазначених вище, а й інших положень міжнародного гуманітарного права, Конвенції про права осіб з інвалідністю вкрай несприятливо впливає на стан цивільного населення в цілому та людей з обмеженими можливостями зокрема, що констатується міжнародними організаціями. У квітні 2022 р. Комітет із прав осіб з інвалідністю в Женеві засудив агресію російської федерації, яка продовжується, незважаючи на чисельні заклики припинити бойові дії на території іншої держави. Було зазначено, що цей напад поставив під загрозу життя понад 2,7 млн людей з інвалідністю в Україні².

В Україні, як і у всьому світі, спостерігається невпинна тенденція збільшення кількості людей із вадами здоров'я. Для повноти інформації щодо загальної кількості осіб з інвалідністю³ наведемо статистичні дані станом на початок 2021 р.: в Україні за 2020 р. кількість осіб з інвалідністю зросла до 2,703 млн, зокрема з I групою інвалідності – до 222,3 тис., із II групою інвалідності – до 900,8 тис., із III групою інвалідності – до 1416,0 тис. (Процик, Кара, 2021, с. 240–241). Комітет називав таку ж кількість, однак ми вважаємо, що з початком

повномасштабного вторгнення вона значно збільшилася. Крім того, статистика не охоплює тих осіб, які фактично мають стійкі порушення здоров'я, що впливають на якість їх життя, але з якихось причин не оформили це.

Зазначений вище Комітет стурбований тим, що невідома доля багатьох людей, які мають інвалідність. Їм надходять повідомлення про те, що багато таких людей, у тому числі дітей, не можуть лишити свої домівки, інтернати і притулки або лишилися покинутими там без доступу до життєво необхідних ліків, кисню, продуктів харчування, медичної та соціальної допомоги й інших базових послуг. Цілком справедливо зазначено, що люди цієї категорії мають або досить обмежений доступ, або не мають його взагалі до інформації щодо надзвичайної ситуації, укриттях та безпечних місць. Через масові евакуації і тимчасові переміщення населення з найбільш небезпечних населених пунктів значна кількість людей зі стійкими вадами здоров'я втратили зв'язки з тими, хто їм допомагав⁴.

Додамо, що, крім неможливості лишити свої домівки, є ризик і, втративши їх, стати безпритульними. До того ж відсутність необхідного догляду та супроводу, які значно складніше забезпечити під час активних бойових дій (або неможливо на тимчасово окупованих населених пунктах), для тих осіб, що його потребують, може призвести і до значного збільшення рівня безпритульності серед осіб із ментальною інвалідністю, розладами психоінтелектуального характеру. Саме надання необхідного соціального, медичного супроводу та допомоги, на думку американських дослідників, може вплинути на зменшення рівня безпритульних осіб із ментальною інвалідністю (Montgomery, Metraux, Culhane, 2013, р. 59).

Також проблему значної кількості безпритульних із розладами ментального здоров'я досліджують і британські науковці, які стверджують, що непропорційно велика кількість дорослих людей із порушеннями психіки (зокрема, аутистів) залишаються бездомними (Stone, 2022). Цікаво, що у багатьох описаних випадках люди, які у дорослому віці стали безпритульними, зазнавали того чи іншого стресу в дитинстві. Проводячи паралелі із

¹ Конвенція о правах инвалидов : от 13.12.2006 // Организация Объединенных Наций : офиц. сайт. URL: <https://www.ohchr.org/ru/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-persons-disabilities> (дата звернення: 07.11.2022).

² Ukraine: 2.7 million people with disabilities at risk, UN committee warns // United Nations : офиц. сайт. 14.04.2022. URL: <https://www.ohchr.org/en/statements/2022/04/ukraine-27-million-people-disabilities-risk-un-committee-warns> (дата звернення: 07.11.2022).

³ Категорія «особи з інвалідністю» (особи, які мають спеціальний статус) є дещо вужчою порівняно з категорією «особи з обмеженими можливостями (особи, які фактично мають стійке порушення здоров'я, не отримавши офіційного статусу).

⁴ Ukraine: 2.7 million people with disabilities at risk, UN committee warns // United Nations : офиц. сайт. 14.04.2022. URL: <https://www.ohchr.org/en/statements/2022/04/ukraine-27-million-people-disabilities-risk-un-committee-warns> (дата звернення: 07.11.2022).

ситуацією в Україні, можна припустити, що в майбутньому події, пов'язані з повномасштабним вторгненням в Україну та воєнними діями, негативно вплинуть на свідомість і життя людей, які мають психоінтелектуальні вади. На нашу думку, така вірогідність збільшиться, якщо державні або недержавні інституції в нашій державі не будуть надавати необхідну підтримку таким особам та їх родинам.

На необхідності супроводу та формальної допомоги родинам, де є особи з обмеженими можливостями, зокрема ментальними, наголошують і австралійські науковці (Collings, Grace, Llewellyn, 2017, р. 499). Вони роблять висновок, що така допомога має надаватися або волонтерами, або працівниками, робота яких оплачується.

Безперечно, в ситуації, що склалася в Україні, населення чекає допомоги насамперед від держави в особі її органів. Як справедливо зазначають дослідники Ю. В. Горемікіна, Т. М. Калашникова (2019, с. 158), реалізація соціальної відповідальності на кожному рівні державного управління має свою специфіку, при цьому якщо на вищих щаблях влади вона переважно сприймається громадянами як певний абстрактний обов'язок держави, то на нижчих рівнях вона набуває рис очікування громадськості конкретних кроків або дій від органів влади та державних службовців у конкретних ситуаціях, що склалися.

Цілком передбачувано, що у місцевостях, які знаходяться в зонах проведення бойових дій, біля лінії зіткнення або поблизу неї, державні органи, до компетенції яких входить надання допомоги соціально вразливим верствам населення, для забезпечення безпеки персоналу працюють здебільшого дистанційно та не в змозі надавати необхідну допомогу. Така форма роботи унеможлиблює надання допомоги у вигляді соціальних послуг у натуральному вигляді (догляд, ліки, реабілітація, соціально-побутова допомога тощо) тим, хто її потребує.

Зазначимо, що значну кількість соціальних питань щодо забезпечення евакуації населення, доставки їм необхідних ліків, питної води, продуктів харчування та інших необхідних товарів фактично взяли на себе існуючі або створені після 24 лютого 2022 р. недержавні об'єднання громадян, волонтерські організації, окремі ініціативні індивіди як представники громадянського суспільства. Зокрема, це організації та об'єднання, метою створення та діяльності яких є сприяння реалізації прав людей з обмеженими можливостями.

Акцентуючи особливу увагу на особах з обмеженими можливостями, слід зазначити, що ця категорія є дуже неоднорідною, поширюється як на осіб, які мають стійкі порушення здоров'я без порушення мобільності та/або психоінтелектуального розвитку, так і на осіб, які мають складні розлади здоров'я та потребують постійного соціального та/або медичного супроводу. Це тягне за собою дуже різний обсяг можливостей кожної конкретної особи у сфері реалізації власних прав, свобод, інтересів, забезпечення потреб тощо. Особи, які мають порушення фізичного здоров'я, щонайменше можуть розуміти й усвідомлювати як власні потреби, так і небезпеку, пов'язану зі збройним конфліктом. Водночас люди з порушеннями ментального здоров'я або комплексними порушеннями значно більше залежать від сторонніх людей і часто не можуть, наприклад, розуміти, усвідомити небезпеку та скорегувати свої дії для збереження власного життя. Така неоднорідність цієї групи осіб, яку визнає і Конвенція про права осіб з інвалідністю у п. «і» Преамбули, спричиняє появу різних кількісних та якісних потреб у медичних та соціальних послугах, які зобов'язалася надавати таким людям держава через органи соціального захисту населення.

Як ми зазначали вище, в умовах воєнного стану в деяких регіонах виконання завдань державними органами соціального захисту населення або неможливе, або ускладнене. Проте потреба у послугах цієї служби залишається та навіть збільшується. Про потенційну небезпеку перекладання своїх обов'язків з боку держави на недержавні інституції різного рівня, зокрема міжнародного та громадського характеру, вказував І. О. Турянський (2019, с. 29) як член Науково-консультативної ради Конституційного суду України. Це означає, що така тенденція не є новою для України та стала представляти науковий інтерес ще декілька років тому, в мирний час. Водночас у період повномасштабної війни така тенденція стала об'єктивно вимушеною мірою для держави й обумовлена забезпеченням безпеки працівників державних органів.

Зараз ми також спостерігаємо тенденцію до збільшення обсягу соціальних послуг, які надають недержавні об'єднання, зокрема із залученням іноземних організацій. М. Алмаші (2015, с. 98) наголошував на важливості діяльності НГО у сфері захисту прав людини, зазначаючи, що це є цілісною системою, яка складається з інституційної та нормативної складових, які мають внутрішньодержавний і міжнародний рівень. У цій системі важливою

інституцією є неурядові правозахисні організації, які здійснюють свою діяльність на місцевому, регіональному, національному або міжнародному рівнях. Ю. Горемікіна (2009, с. 164), вказуючи на кращий матеріальний стан та оснащення НГО, зазначає, що, аналізуючи особливості фінансового стану недержавних організацій в Україні, слід звернути увагу на те, що їх становлення великою мірою відбувалося завдяки участі міжнародних донорів, а матеріальне оснащення є запорукою ефективної діяльності саме для людей з обмеженими можливостями, тому що має і засоби реабілітації, і залучення фахівців, і можливість надання допомоги тощо.

Аналогічні висновки зробив А. Базиленко (2010, с. 56), стверджуючи, що діяльність громадських організацій є найефективнішим шляхом реалізації прав, свобод та ініціатив людей з обмеженими можливостями. Він вважає, що саме за допомогою об'єднань громадян людина може реалізувати значну частину своїх прав, захистити свої інтереси, що підвищує соціальну роль зазначених об'єднань. Громадські організації осіб з інвалідністю намагаються надавати ті послуги, за які раніше несла відповідальність держава.

Нами за підтримки Всеукраїнської громадської організації «Коаліція захисту прав інвалідів та осіб з інтелектуальною недостатністю» протягом жовтня-листопада 2022 р. проводилося вивчення думки окремих отримувачів соціальних послуг (осіб з обмеженими можливостями, їх представників, представни-

ків самих громадських організацій) шляхом анкетування. Метою дослідження було вивчення думки респондентів щодо ефективності роботи державних органів соціального захисту населення та недержавних громадських організацій, діяльність яких пов'язана із захистом інтересів осіб з ментальними порушеннями, саме в період з кінця лютого 2022 р. по теперішній час. Свою оцінку ефективності визначали безпосередньо отримувачі соціальних послуг (їх представники).

Незважаючи на те, що кількість осіб зі статусом «особа з інвалідністю» постійно зростає, нами фокус взятий на одну із найуразливіших категорій – осіб із психоінтелектуальними (ментальними) та комплексними порушеннями здоров'я. За інформацією ВГО, в Україні на обліку перебувають 229 663 особи з інтелектуальними порушеннями, з них 96 127 осіб мають статус осіб з інвалідністю¹.

В опитуванні взяли участь 228 осіб, які є громадянами України, отримувачами соціальних послуг, мають або ментальну інвалідність (23 особи або 10,1 %), або є представниками таких осіб (202 особи або 88,6 %), або є представниками недержавних громадських об'єднань, що працюють із такою категорією осіб (3 особи або 1,3 %).

З'ясування періодичності звернень респондентів до державних органів соціального захисту населення та до недержавних громадських організацій до 24 лютого 2022 р. дозволило отримати результати, наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

№ з/п	Періодичність звернень	До державних органів	До НГО
1	Раз на рік	24,6 % (56 осіб)	10,5 % (24 особи)
2	Раз на півроку	29,6 % (67 осіб)	14 % (32 особи)
3	Раз на декілька років	12,7 % (23 особи)	4,8 % (11 осіб)
4	Щоквартально	13,6 % (31 особа)	8,3 % (19 осіб)
5	Щомісяця	6,6 % (15 осіб)	26,3 % (60 осіб)
6	Не зверталися (не було потреби)	8,3 % (19 осіб)	21,9 % (50 осіб)
7	Не зверталися (це безперспективно)	4,8 % (11 осіб)	14 % (32 особи)

¹ Всеукраїнська громадська організація «Коаліція захисту прав осіб з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень» // Marketplace : сайт. URL: <https://cd-platform.org/community/949-vseukrainska-hromadska-orhanizatsiia-koalitsiia-zakhystu-prav-invalidiv-ta-osib-z-intelektualnoi-nedostatnistiu/profile> (дата звернення: 07.11.2022).

Із початком війни графік звернень до державних органів соціального захисту і не-

державних громадських об'єднань виглядає таким чином (табл. 2).

Таблиця 2

№ з/п	Показник змін періодичності звернень	До державних органів	До НГО
1	Не змінилася	49,1 % (112 осіб)	33,3 % (76 осіб)
2	Так, частіше	14,9 % (34 особи)	31,7 % (71 особа)
3	Так, рідше	26,3 % (60 осіб)	12,3 % (28 осіб)
4	Як не зверталися, так і не звертаємося	9,6 % (22 особи)	12,3 % (28 осіб)

Ще 11 % (25 осіб) зазначили, що постійно комунікують із громадськими організаціями. Зважаючи на те, що анкетування проводилося, зокрема, серед членів громадських організацій, які самі є представниками (батьками) людей з обмеженими можливостями з ментальними вадами, є підстава вважати, що вони і складають ці 11 % респондентів. При чому 67,5 % (154 особи) зазначили, що після почат-

ку війни працівники соціальних служб із ним не зв'язувалися для з'ясування потреб. На відміну від 54,8 % (125 осіб), з якими зв'язалися представники громадських об'єднань із цією ж метою

Суб'єктивна оцінка респондентами ефективності діяльності органів соціального захисту населення та недержавних громадських об'єднань наведена в таблиці 3.

Таблиця 3

Оцінка	Державних органів соціального захисту населення	Недержавних громадських об'єднань
1	20,6 % (47 осіб)	8,3 % (19 осіб)
2	5,3 % (12 осіб)	1,3 % (3 особи)
3	12,3 % (28 осіб)	3,9 % (9 осіб)
4	7,9 % (18 осіб)	3,9 % (9 осіб)
5	16,2 % (37 осіб)	9,2 % (21 особа)
6	5,3 % (12 осіб)	5,3 % (12 осіб)
7	8,3 % (19 осіб)	8,8 % (20 осіб)
8	10,5 % (24 особи)	11,4 % (26 осіб)
9	7,9 % (18 осіб)	18 % (41 особа)
10	5,7 % (13 осіб)	29,8 % (68 осіб)

Отже, 62,3 % респондентів оцінили роботу державних органів *нижче* середнього, водночас низьку оцінку роботі громадських організацій поставили 26,6 % опитаних. Безперечно, така оцінка свідчить про більшу результативність роботи саме недержавних об'єднань громадян. На нашу думку, це пов'язано з тим, що більшість громадських організацій цієї сфери діяльності, як ми зазначили вище, створюється особами, які або самі мають ту чи іншу форму інвалідності, або мають досвід спілкування із цією категорією осіб. Це є запорукою наявності особистої мотивації допомагати іншим людям, родинам, які мають схожі проблеми, використовуючи власний досвід.

Крім особистої вмотивованості організаторів та членів громадських організацій, на наше переконання, важливу роль у високій ефективності вирішення ними питань, що ви-

никають, відіграють і можливості, передбачені ст. 6 Закону України «Про громадські об'єднання»¹. Там, зокрема, визначається можливість здійснення співробітництва з іноземними неурядовими організаціями та міжнародними урядовими організаціями (Каштан, Кравченко, 2019, с. 26). Налагодження співпраці зі спорідненими неурядовими іноземними організаціями проходить значно швидше та результативніше, ніж на рівні міждержавних органів та інституцій. Крім того, безпосередній зв'язок із кінцевими бенефіціарами, розуміння їх потреб зсередини сьогодні у громадських організацій

¹ Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17> (дата звернення: 07.11.2022).

значно вищий, ніж у державних органів. Це демонструє, наприклад, вже згадувана нами ВГО «Коаліція захисту прав осіб з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень», представники якої на початку повномасштабної війни через особисте спілкування та анкетування визначали потреби родин, які мають дітей та дорослих з ментальною інвалідністю, у медикаментах, засобах реабілітації, гігієні тощо. Результатом такої активності (з нашого власного досвіду) стали адресні доставки життєво важливих медикаментів та інших товарів, придбання яких було ускладнене або неможливе у зв'язку із небезпекою та/або логістичними проблемами у державі через дію воєнного стану. Медикаменти були зібрані та надіслані в Україну іноземними неурядовими організаціями.

Отже, зміні парадигми у політиці щодо прав людей з обмеженими можливостями сприяла не лише Конвенція про права осіб з інвалідністю, а й активізація діяльності громадських організацій, їх вплив на політику, законотворчість і суспільство. Як зазначає Є. Соболев (2017, с. 168), громадські організації покликані виконувати певну роль у реалізації соціальної програми держави щодо осіб з інвалідністю.

Хоча не можна недооцінювати значення і самого документа. Як зазначають канадські та ісландські дослідники, цитуючи Г. Куїна, справжня цінність Конвенції буде виявлена в тому, як уряд, правозахисні організації, служби та організації людей з обмеженими можливостями та для людей з обмеженими можливостями інтерналізують свої цінності, принципи та правила (Stefánsdóttir et al., 2022).

Крім сприяння в забезпеченні осіб з обмеженими можливостями життєво необхідними товарами, існує ще низка викликів, які з'явилися через воєнні дії в Україні. Одним із найгостріших можна назвати відсутність доступної інформації для осіб з обмеженими можливостями щодо алгоритму дій у тих чи інших ситуаціях, щодо місцезнаходжень укриттів, центрів отримання допомоги тощо. Така проблема може значно вплинути на долю тих осіб, які користувалися соціальними послугами, що надавали працівники державних органів соціального захисту населення, і мати негативними наслідками як залишення у небезпеці, так і залишення на вулиці, про що ми говорили вище.

Проблему доступу до необхідної інформації для осіб з ментальною інвалідністю під час збройного конфлікту громадські об'єднання вирішують в Україні за допомогою створення та розповсюдження листівок «легкою мовою»,

яку популяризують організації, що входять до складу вищевказаної ВГО «Коаліція захисту прав осіб з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень»¹ (наприклад, про війну у форматі легкого читання).

Громадські організації та інші недержавні об'єднання, які сприяють реалізації прав осіб з обмеженими можливостями, спрямовують свою діяльність саме на подолання, зокрема, проблем браку інформації щодо людей з обмеженими можливостями та їх особливостей, керуючись і положеннями Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю 2006 р. Так, ст. 8 згаданого міжнародного документа зобов'язує держав-учасниць вживати заходів щодо освіти всього суспільства у питаннях інвалідності і зміцнювати повагу до прав і достоїнства людей з інвалідністю². Популяризація та просвітницька робота серед населення проводиться громадськими організаціями та представниками громадянського суспільства на місцевому рівні, що, на наш погляд, є більш продуктивним. Наприклад, набула популярності участь представників бізнесу у створенні безбар'єрного середовища – надання робочих місць особам з обмеженими можливостями, організація та проведення публічних заходів за участі таких осіб на рівні з іншими.

Проблему недостатньої інформованості суспільства щодо людей з обмеженими можливостями, їх особливостей, проблем та потреб під час війни піднімали ще у 2008 р. британські дослідники (Grove, Grove, Myerscough, 2008, р. 86). Серед іншого вони звертали увагу саме на нестачу загальнодоступної інформації щодо самих людей з обмеженими можливостями. Вони стверджують, вивчивши досвід інших поствоєнних держав, що суспільство здебільшого сприймає людей, які отримали фізичну або/та ментальну інвалідність унаслідок воєнних дій, залишаючи при цьому поза увагою тих, хто мав стійкі вади здоров'я до початку збройного конфлікту. Вони справедливо зазначають, що більшість людей, які мають ті чи інші ментальні вади, стають «невидимими»

¹ Що таке війна, які загрози несе війна: листівка у ФЛЧ // Просто про : сайт. URL: <https://www.prosto-pro.com.ua/shho-take-vijna-yaki-zagrozy-nese-vijna/> (дата звернення: 07.11.2022).

² Конвенція о правах инвалидов : от 13.12.2006 // Организация Объединенных Наций : офиц. сайт. URL: <https://www.ohchr.org/ru/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-persons-disabilities> (дата звернення: 07.11.2022).

для суспільства, особливо коли відбуваються небезпечні для країни та населення події.

Дослідження цілей, які ставлять перед собою громадські організації (об'єднаннями) у сфері захисту та реалізації прав осіб з обмеженими можливостями, дозволяє зробити висновок, що здебільшого це сприяння реалізації прав, свобод та інтересів осіб з обмеженими можливостями шляхом надання консультування, представництва інтересів (адвокаті). Крім того, це і надання соціальних послуг та допомога, підтримка як самих осіб з обмеженими можливостями, так і їх сімей. Такий напрям діяльності, як соціальна допомога, включає громадські організації у процес формування ринку соціальних послуг в Україні. Це передбачено та регулюється нормами Закону України «Про соціальні послуги»¹. Саме злагоджена співпраця дозволить формувати у державі соціальну політику в тому розумінні, яке пропонують А. Крупник (2002, с. 7), І. Денисенко та І. Свистун (2019, с. 9): як низку механізмів, що застосовують державні інститути та недержавні суб'єкти з метою з'ясування інтересів та потреб різних груп громадян і забезпечення їх існування на гідному рівні, підвищення загального суспільного рівня життя, покращення якості життя населення, забезпечення соціальної, економічної та політичної стабільності.

Не можна не погодитися з думкою А. Войціховського (2022, с. 339), який упевнений, що задекларовані у Конституції України права людини мають всі шанси бути реалізованими в майбутньому за умови, що зовнішні та внутрішні чинники сприятимуть цьому чи бодай не перешкоджатимуть вільно розвиватися нашій країні на шляху до демократичного суспільства та верховенства права.

ВИСНОВКИ. Підсумовуючи сказане вище, можна стверджувати, що інститути громадянського суспільства, зокрема недержавні громадські об'єднання, відіграють важливу роль у реалізації та захисті прав людей з обмеженими можливостями. Це особливо яскраво виявилось з початком повномасштабної збройної агресії з боку російської федерації та виражається в наданні допомоги родинам, насамперед тим, які проживають у населених пунктах поблизу лінії зіткнення та які постраждали від знищення критичної інфраструктури.

В умовах тотального порушення державою-агресором більшості норм міжнародного гуманітарного права можна констатувати ускладнення виконання своїх функцій державними органами соціального захисту населення щодо надання окремих видів соціальної допомоги людям з обмеженими можливостями, а також щодо профілактики та недопущення їх безпритульності. Особливо це відчувають особи з ментальними або комплексними розладами та їх родини. Безперечно, такі труднощі стосуються діяльності і державних, і недержавних інституцій. Однак, спираючись на думку самих отримувачів соціальних послуг, можна зробити висновок, що «естафетну палицю» в деяких «гарячих» регіонах держави у найскладніші періоди перейняли саме недержавні об'єднання громадян, взявши на себе ініціативу, розширивши обсяг послуг для цієї категорії осіб. Ми вважаємо, що це забезпечило певну умовну безперервність надання підтримки та допомоги людям з обмеженими можливостями та їх родинам.

Безперечно, не можна говорити про надання пріоритету і перекладення відповідальності за надання соціальних послуг державним або ж недержавним інституціям. Тому, на наше переконання, задля ефективного виконання положень міжнародних стандартів у сфері прав людей з обмеженими можливостями, зокрема Конвенції ООН про права осіб із інвалідністю, лише консолідація зусиль держави та громадянського суспільства може ефективно забезпечувати реалізацію та захист прав цієї категорії осіб.

Для оптимізації та підвищення ефективності реалізації соціальної функції держави у сфері захисту прав цієї категорії населення вважаємо за потрібне:

- рекомендувати державним органам активніше співпрацювати з інститутами громадянського суспільства, зокрема із громадськими організаціями, які часто мають більше можливостей надати якісні послуги для такої категорії осіб через більшу вмотивованість і краще матеріально-технічне забезпечення;

- для більш ефективного вирішення питань, пов'язаних із виконанням положень Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, для реалізації та захисту прав цієї категорії осіб залучати представників профільних недержавних громадських об'єднань до створення та обговорення нормативної бази, яка стосується цієї групи осіб (наприклад, залучення таких представників для роботи у профільних комітетах Верховної Ради України);

¹ Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19> (дата звернення: 07.11.2022).

– запровадити практику реальної участі представників таких організацій в органах місцевого самоврядування. Зважаючи, що тимчасово на час дії воєнного стану на місцях функціонують обласні військові адміністрації, до компетенції яких входить і організація, наприклад, евакуації населення, доцільно на громадських засадах увести посаду радника глави адміністрації з питань осіб з обмеженими можливостями із представників громадських об'єднань. До обов'язків такої особи вхо-

дило б не лише інформування керівництва щодо існуючих проблем цієї категорії осіб (наприклад, недоступність укриттів для осіб з фізичними вадами, відсутність системи оповіщення для осіб із сенсорними вадами, відсутність доступної інформації для людей із ментальними вадами тощо), а й надання компетентних рекомендацій щодо їх усунення з урахування розуміння особливостей та потреб тієї чи іншої підкатегорії осіб з обмеженими можливостями.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Алмаші М. М. Захист прав людини неурядовими правозахисними організаціями. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2015. Вип. 32, т. 1. С. 98–103.
2. Базиленко А. К. Державна підтримка громадських організацій інвалідів. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2010. № 3 (7). С. 56–62.
3. Горемикіна Ю. В. Проблеми розвитку недержавних організацій у сфері надання соціальних послуг. *Демографія та соціальна економіка*. 2009. № 1. С. 161–168.
4. Горемикіна Ю. В., Калашникова Т. М. Специфіка соціальної відповідальності органів місцевого самоврядування. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 25. С. 158–163.
5. Денисенко І. Д., Свистун І. Ю. Роль громадських організацій у розробці та реалізації соціальної політики в Україні за нових умов розвитку суспільства. *Сучасне суспільство*. 2019. Вип. 2 (19). С. 4–17. DOI: <https://doi.org/10.34142/24130060.2019.19.2.01>.
6. Каштан С., Кравченко О. Що можуть зробити громадські організації у сфері надання соціальних послуг людям з інвалідністю? (на прикладі «конфедерації громадських організацій інвалідів України»). *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2019. № 3. С. 24–33. DOI: <https://doi.org/10.33287/11210>.
7. Крупник А. С. Соціально-захисна спрямованість державної соціальної політики в умовах трансформації українського суспільства : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Одеса, 2002. 17 с.
8. Процик І. С., Кара Н. І. Проблеми підвищення якості соціальних послуг у процесі поглиблення міжнародної співпраці вітчизняних та польських підприємств. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2021. № 2 (6). С. 240–247.
9. Соболев Є. Форми взаємодії громадських організацій інвалідів із суб'єктами публічної адміністрації. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 3. С. 168–171.
10. Турянський Ю. І. Роль держави у сфері прав людини в сучасному глобалізованому суспільстві. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2019. № 41, т. 1. С. 29–32. DOI: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2019.41-1.7>.
11. Collings S., Grace R., Llewellyn G. The Role of Formal Support in the Lives of Children of Mothers with Intellectual Disability. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*. 2017. Vol. 30, Iss. 3. Pp. 492–500. DOI: <https://doi.org/10.1111/jar.12361>.
12. Grove S., Grove N., Myerscough T. Intellectual Disability and War-Issues for Consideration. *Journal of Developmental Disability*. 2008. Vol. 3. Pp. 85–93.
13. Montgomery A. E., Metraux S., Culhane D. Rethinking Homelessness Prevention among Persons with Serious Mental Illness. *Social Issues and Policy Review*. 2013. Vol. 7, Iss. 1. Pp. 58–82. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1751-2409.2012.01043.x>.
14. Stefánsdóttir S., Rice J., Aunos M., McConnell D. Appropriate Measures? Supporting Parents with ID in the Context of the CRPD. *Scandinavian Journal of Disability Research*. 2022. Vol. 24, Iss. 1. Pp. 29–41. DOI: <http://doi.org/10.16993/sjdr.820>.
15. Stone B. Homelessness as a Product of Social Exclusion: Reinterpreting Autistic Adults' Narratives through the Lens of Critical Disability Studies. *Scandinavian Journal of Disability Research*. 2022. Vol. 24, Iss. 1. Pp. 181–195. DOI: <https://doi.org/10.16993/sjdr.881>.
16. Voitsikhovskiy A., Bakumov O., Ustyomenko O., Lohvynenko Ye. The role of international organizations in the protection of human rights in Ukraine. *Novum Jus*. 2022. Vol. 16, No. 2. Pp. 305–340. DOI: <https://doi.org/10.14718/NovumJus.2022.16.2.12>.

Надійшла до редакції: 11.11.2022

Прийнята до опублікування: 14.12.2022

REFERENCES

1. Almashi, M. M. (2015). Defense of the human rights by non-governmental law-defense organizations. *Uzhhorod National University Herald. Series: Law*, 32(1), 98-103.
2. Bazylenko, A. K. (2010). State support of public organizations of the disabled. *National Technical University of Ukraine Journal. Political science. Sociology. Law*, 3(7), 56-62.
3. Collings, S., Grace, R., & Llewellyn, G. (2017). The Role of Formal Support in the Lives of Children of Mothers with Intellectual Disability. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 30(3), 492-500. <https://doi.org/10.1111/jar.12361>.
4. Denysenko, I. D., & Svystun, I. Yu. (2019). Role of public organizations in development and realization of social politics in Ukraine in new conditions of development of society. *Modern Society*, 2(19), 4-17. <https://doi.org/10.34142/24130060.2019.19.2.01>.
5. Grove, S., Grove, N., & Myerscough, T. (2008). Intellectual Disability and War-Issues for Consideration. *Journal of Developmental Disability*, 3, 85-93.
6. Horemykina, Yu. V. (2009). Problems of the development of non-governmental organizations in the field of social services. *Demography and Social Economy*, 1, 161-168.
7. Horemykina, Yu. V., & Kalashnykova, T. M. (2018). The specificity of the social responsibility of local self-government bodies. *Black Sea Economic Studies*, 25, 158-163.
8. Kashtan, S., & Kravchenko, O. (2019). What can non-governmental organizations do in provision of social services to people with disabilities? (The case of the confederation of non-government organizations of people with disabilities of Ukraine). *Journal of Academy of Labour, Social Relations and Tourism*, 3, 24-33. <https://doi.org/10.33287/11210>.
9. Krupnyk, A. S. (2002). *Social protection orientation of state social policy in the conditions of transformation of Ukrainian society* [Candidate thesis, Odesa National Law Academy].
10. Montgomery, A. E., Metraux, S., & Culhane, D. (2013). Rethinking Homelessness Prevention among Persons with Serious Mental Illness. *Social Issues and Policy Review*, 7(1), 58-82. <https://doi.org/10.1111/j.1751-2409.2012.01043.x>.
11. Protsyk, I. S., & Kara, N. I. (2021). Problems of improving the quality of social services in the process of deepening international cooperation of domestic and Polish enterprises. *Management and Entrepreneurship in Ukraine: Stages of Formation and Problems of Development*, 2(6), 240-247.
12. Sobol, Ye. (2017). Forms of interaction of public organizations of the disabled with subjects of public administration. *Entrepreneurship, Economy and Law*, 3, 168-171.
13. Stefánsdóttir, S., Rice, J., Aunos, M., & McConnell, D. (2022). Appropriate Measures? Supporting Parents with ID in the Context of the CRPD. *Scandinavian Journal of Disability Research*, 24(1), 29-41. <http://doi.org/10.16993/sjdr.820>.
14. Stone, B. (2022). Homelessness as a Product of Social Exclusion: Reinterpreting Autistic Adults' Narratives through the Lens of Critical Disability Studies. *Scandinavian Journal of Disability Research*, 24(1), 181-195. <https://doi.org/10.16993/sjdr.881>.
15. Turianskyi, Yu. I. (2019). The role of the state in the field of human rights in today's globalized society. *Scientific Herald of International Humanitarian University*, 41(1), 29-32. <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2019.41-1.7>.
16. Voitsikhovskiy, A., Bakumov, O., Ustyomenko, O., & Lohvynenko, Ye. (2022). The role of international organizations in the protection of human rights in Ukraine. *Novum Jus*, 16(2), 305-340. <https://doi.org/10.14718/NovumJus.2022.16.2.12>.

Received the editorial office: 11 November 2022

Accepted for publication: 14 December 2022

НАТАЛИЯ АЛЕКСАНДРОВНА ФИЛИПСКАЯ,

кандидат юридических наук,

Харьковский национальный университет внутренних дел,

кафедра конституционного и международного права;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9558-9422>,

e-mail: totuchana@yahoo.com

РОЛЬ НЕГОСУДАРСТВЕННЫХ ОБЩЕСТВЕННЫХ ОБЪЕДИНЕНИЙ В ЗАЩИТЕ ПРАВ ЛИЦ С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ В УКРАИНЕ ВО ВРЕМЯ ВОЙНЫ

Исследованы вопросы деятельности в условиях войны в Украине общественных организаций в сфере защиты прав людей с ограниченными возможностями. Констатировано ухудшение ситуации с соблюдением прав этой категории лиц из-за военных действий в

стране, а также грубое нарушение врагом норм международного гуманитарного права и, как следствие, прав уязвимых категорий населения. В этом контексте определено значительное повышение роли и эффективности работы институтов гражданского общества, в частности негосударственных общественных объединений. Проведенный опрос с целью определения мнения и субъективной оценки полученных социальных услуг позволил констатировать снижение продуктивности работы государственных органов социальной защиты населения. Сделан вывод о необходимости усиления сотрудничества между этими институциями, которые предоставляют социальные услуги. Рекомендовано расширение участия в процессе принятия управленческих решений представителей таких общественных организаций.

Ключевые слова: права человека, лицо с ограниченными возможностями, общественная организация, государственные органы социальной защиты населения, ментальная инвалидность, международные стандарты в сфере прав лиц с инвалидностью, вооружённый конфликт, социальные услуги.

NATALIIA OLEKSANDRIVNA FILIPSKA,

Candidate of Law,

Kharkiv National University of Internal Affairs,

Department of Constitutional and International Law;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9558-9422>,

e-mail: totuchana@yahoo.com

THE ROLE OF NON-GOVERNMENTAL PUBLIC ASSOCIATIONS IN PROTECTING THE RIGHTS OF PERSONS WITH DISABILITIES IN UKRAINE DURING THE WAR

The problems of persons with disabilities in general and with mental disabilities in particular, which have become even more acute in Ukraine with the beginning of the full-scale armed aggression of the Russian Federation, have been highlighted. The purpose of the study is to determine the role and place of public associations in the process of realizing and protecting the rights of persons with disabilities, in particular persons with mental disabilities (permanent psycho-intellectual disabilities), during the war period, as well as formulating recommendations for improving the state of observance of rights and freedoms this category of persons. The objective impossibility of the population social protection state bodies, which are located in or near the places of hostilities, to perform their functions due to the existing danger for workers, as well as the impossibility of transferring these bodies to a remote work format, has been established.

The use of a number of general scientific and special research methods has made it possible to analyze the situation with respect to the rights of the specified category of persons in Ukraine in current conditions. A significant increase in the role and effectiveness of civil society institutions, in particular non-governmental public associations, has been noted. A conclusion has been made regarding the need to strengthen cooperation between these social service providers. It has been recommended to expand the participation of representatives of such public organizations in the process of making managerial decisions both at the state level and at the level of local self-government.

Monitoring and analysis of the dynamics of the effectiveness of both state bodies of social protection of the population and non-state public associations in Ukraine by studying the opinion of the final beneficiaries, such as persons with disabilities, has been defined as a promising direction for further research.

Key words: human rights, a person with disabilities, state bodies of social protection of the population, mental disability, international standards in the field of rights of persons with disabilities, armed conflict, social services.

Цитування (ДСТУ 8302:2015): Філіпська Н. О. Роль недержавних громадських об'єднань у захисті прав осіб з обмеженими можливостями в Україні під час війни. *Право і безпека*. 2022. № 4 (87). С. 69–80. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2022.4.06>.

Citation (APA): Filipaska, N. O. (2022). The role of non-governmental public associations in protecting the rights of persons with disabilities in Ukraine during the war. *Law and Safety*, 4(87), 69–80. <https://doi.org/10.32631/pb.2022.4.06>.